

August og Marie: Et enestående pars lidenskab og videnskab

Udsnit af bogens forside. Politikens Forlag.

Lone Kühlmann 16.12.2022

BØGER // ANMELDELSE – Hanne Sindbæks biografi om forskerparret Marie og August Krogh kaster tiltrængt lys på en medrivende og betagende kærlighedshistorie. Det er en bog, man skal læse, hvis man interesserer sig for kærlighed, ligestilling, parforhold, historie og forskning, skriver Lone Kühlmann. Og det gør man vel?

Lad det være sagt med det samme om *August og Marie, Dansk videnskabs glemte stjerner*: Det er en medrivende og betagende kærlighedshistorie, vi får her.

Selvfølgelig er det også en historie om to forskere, der har haft historisk betydning. Begge med doktorgrader, og han med en Nobelpris. Især bør de huskes for at indføre og udvikle insulin og lægge grundstenen til Novo Nordisk og Novo Nordisk Fonden. Deres arbejde har været uvurderligt. Både for sukkersygepatienter, for den danske nationaløkonomi og forskningsmiljøet i Danmark.

Bogen er skrevet som en roman, selv om hver sætning bygger på omhyggelig research i breve, bøger, arkiver, biblioteker, artikler, selv folketællingslister.

Hanne Sindbæk viger ikke tilbage for at kalde dem Danmarks svar på Marie og Pierre Curie. Alligevel er de og deres arbejde kun kendt i ganske snævre kredse i dag

August og Marie Krogh var lysende stjerner på den videnskabelige himmel i deres tid – Hanne Sindbæk viger ikke tilbage for at kalde dem Danmarks svar på Marie og Pierre Curie. Alligevel er de og deres arbejde kun kendt i ganske snævre kredse i dag, og Sindbæk har under arbejdet med bogen frustreret oplevet, hvordan parrets hjem og laboratorier blev revet ned uden hensyn til deres historiske betydning. Hele bogen er en slags indædt bestræbelse på at føre ægteparret Krogh tilbage til ære og værdighed.

Selv om det må siges, at ære og værdighed kun betød noget for netop dem, hvis det kunne føre til bedre arbejdsforhold og bedre forskning.

En uventet, stormende forelskelse

August og Marie er en historie om to usædvanlige begavelser, der begge under indflydelse af tidens ægteskabsbegreber, har indstillet sig på at leve alene uden ægtefælle og uden børn. De ved, at arbejdet, muligheden for at udnytte deres evner i samfundets tjeneste, altid må komme først.

August Krogh kunne aldrig forestille sig et ægteskab, som ikke byggede på ligeværdighed, fortrolighed, og en han kunne dele sine inderste tanker med. Men det var først, da han traf Marie, at han fandt den kvinde, der kunne opfylde alle disse høje krav. At sige ”fandt” er ikke det rigtige udtryk, for han ledte ikke.

Det gjorde Marie absolut heller ikke. Hun havde kæmpet for at komme til at studere medicin, og hun havde ikke tænkt sig at opgive drømmen om et liv som læge for at gifte sig. Hun kunne bare se omkring sig, hvad der skete, når kvindelige studiekammerater blev gift.

Jeg må sige det til Dem med det samme: Jeg holder uendeligt meget af Dem. Vil De og tør De følges med mig gennem livet?

Hanne Sindbæk får krog i læseren med det samme ved at starte med parrets stormende forelskelse og de lidenskabelige breve, de udveksler kun få uger efter deres første møde. Han er hendes lærer i fysiologisk kemi, selv om han i virkeligheden er zoolog. Allerede dengang kendt som en strålende begavelse.

Selv om han bliver irriteret over at se kvinder blandt sine studerende, falder han med et brag for Marie og frier skriftligt efter få møder og et par cykelture, da kurset er slut. Man skulle være lavet af sten, for ikke at blive berørt. Han starter med at erklære hende sin kærlighed:

”De er i mine tanker bestandig, og jeg synes at høre Deres stemme... Jeg må sige det til Dem med det samme: Jeg holder uendeligt meget af Dem. Vil De og tør De følges med mig gennem livet?”

Det var en ordentlig mavepuster for den unge studerende, ligesom sommerferien var begyndt, og hun skulle hjem til Fyn. Ovenikøbet slutter han sit lange brev med en for den tid højt usædvanlig erklæring: ”De har Deres arbejde og mål, som jeg har mit. Jeg tror, at det er godt sådan. Der bliver ingen usmidighed. Vi kan tage hinanden i hånden og hjælpe hinanden på mange måder, tror jeg. Alle vanskeligheder kan overvindes, hvis der er det eneste fornødne, og derfor spørger jeg Dem blot om dette eneste fornødne – elsker De mig, som jeg elsker Dem? Deres August Krogh.”

Hun skal være læge, og der er kun tre år tilbage, før hun står ved sit mål

Det er i 1904 en usædvanlig erklæring fra en mand, og den har tydeligvis givet Marie noget at tænke over. Selvfølgelig falder hun for ham, selv om hun er bange for at overgive sig for hurtigt.

For hun *skal* være læge, og der er kun tre år tilbage, før hun står ved sit mål.

Marie er opvokset på en gård på Fyn, som en ud af ni søskende, hvor de fem dør af tuberkulose. Hanne Sindbæk beskriver, hvordan den lille Marie efter de seneste dødsfald som 6-årig brænder sine dukker og beslutter at blive læge. Det er en lang træls vej med en mor, der betragter læsning som spild af tid. Hun er dygtig i skolen, og det begynder at lysne, da faren, som sandsynligvis hele tiden har været smitekilden, dør, og moren har brug for sin yngste, Marie, på gården. Så hun kan først rigtig begynde sine studier som 24-årig. Hun er 29, da hun får August som lærer på Fysiologisk Institut.

Han kommer fra en langt mere boglig familie. Forældrene var fætter og kusine begge højt begavede. Moren var seks år ældre end faren, hun talte flere sprog og underviste sin lille fætter i engelsk. Så godt at han efter udenlandsrejser kom hjem og insisterede på, at de skulle giftes. De drev et lille bryggeri i Grenå og opfostrede en tætknyttet familie af begavede børn, som desværre havde arvet en familietendens til manio-depressivitet. Det som i dag er kendt som bipolar.

August er ikke særlig god i skolen. Han keder sig, og vil hellere ligge på maven i naturen og studere biller og larver og frøer. Først senere går det op for ham, at det faktisk var *studier*, og at han hele tiden havde forberedt sig på at blive zoolog. Hans livslange studie af frøer skulle blive instrumental i, at han i 1920 fik Nobelprisen.

De nedarvede tendenser til melankoli gav sig hos ham udtryk i et stejlt og kantet væsen og en pludselig opfarenhed, der sommetider gjorde livet svært for ham.

Maries rolige og afbalancerede væsen har sandsynligvis været medvirkende til hans forelskelse, og hun virkede gennem hele livet som en stødpude mellem ham

og verden. Hun var god til at tale ham ned, når han fór op, og han var til gengæld lydhør over for hendes velovervejede argumenter.

Videnskab og lidenskab

Deres breve og Hanne Sindbæks formidling gør det klart, at det ikke var videnskab og gensidig respekt alt sammen. Vi taler lidenskab her. Fuldstændigt klassisk kan han ikke få nok, han presser hende konstant, inden de bliver gift, og hun vægrer for sig.

Hun vil for alt i verden ikke blive gravid, men han bestormer hende og – nok så vigtigt – gør det klart for hende, at der findes metoder til at undgå graviditet, og at han i øvrigt er enig med hende i, at de skal vente med at få børn. Det ender med, at han får sin vilje. Selvfølgelig.

Lidenskab holdt. Da de mange år senere får et stort hus, må børnene komme overalt undtagen i soveværelset. Der er dobbeltdøre til forældrenes soveværelse.

De bliver gift i 1905 efter godt et halvt års bekendtskab, hun tager medicinsk embedseksamen i 1907, og i 1908 bliver hun gravid med tvillinger. De glæder sig, men hun føder for tidligt, den ene tvilling dør, og den anden skranter. Men de er indstillet på at kæmpe.

Selv om vi følger deres forskning gennem alle årene, er det ikke her vægten ligger i bogen. Den ligger i deres fællesskab, stadige samarbejde, gensidige beundring og store kærlighed

August Krogh er en meget praktisk forsker, han fremstiller selv alle sine apparater, og har bl.a. fremstillet et rugeapparat til kyllinger. Det har han senere bygget om til et ”kogeskab”, hvor de varmede den mad, deres hushjælp havde lavet til dem. Det blev nu bygget om til Danmarks første kuvøse til den lille dreng på 1500 gram, og han overlevede. Siden mistede de en lille pige, men fik fra 1913 til 18 tre små sunde piger.

Som i så mange familier havde de faste principper om børneopdragelse, men ligesom for de fleste andre, var principperne nemmere at overholde i teorien end virkeligheden, og de blev lidt løse i det, efterhånden som børneflokkene voksede.

De fortsatte deres arbejde sideløbende. Selv om Marie styrede hus og familie med hjælp fra piger, klarede hun også at åbne en mindre lægepraksis i huset og var meget afholdt af sine patienter.

Hun bidrog altid til familiens underhold, og indtil Nobelprisen i 1920 var hun sandsynligvis familiens hovedforsørger. Allerede i 1908, mens hun ventede sig, var parret i Grønland, hvor de undersøgte befolkningens ernæring og stofskifte.

Sindbæk beskriver meget underholdende deres problemer med at få frivillige forsøgspersoner. Grønlænderne var bange for at blive til grin, og det var først da den tilbødte grønlandsfarer Knud Rasmussen under et besøg forsikrede dem om, at der intet lattervækkende var i at deltage i forskningen, de fik deres frivillige.

Samme år hjalp hun August med at gøre en lærebog for gymnasiet om fysiologi færdig. Den holdt i mange år. Hun fortsatte sin forskning og blev i 1814 dr. med på afhandlingen *Luftdiffussion gennem menneskets lunger*.

Forelsket i hovedpersonerne

Hanne Sindbæk er nærmest forelsket i sine hovedpersoner, og det kan jeg godt forstå. De var enestående mennesker. De så hele tiden deres forskning som noget, der skulle komme samfundet til gode. Og ikke noget man skulle blive rig og berømt af.

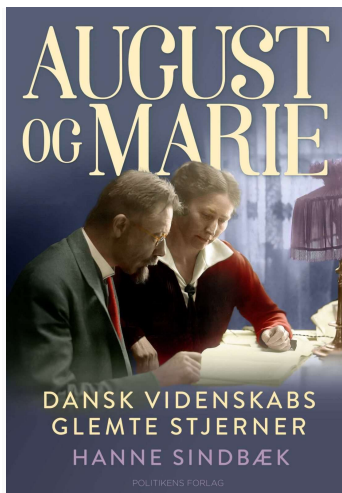
August havde som ung sammen med en kammerat oversat Niels Steensens banebrydende værk om geologi fra latin til dansk. Og han så en stor mening i Steensen berømte ord fra 1673: ”Skønt er det, vi ser, skønnere det, vi forstår, men langt skønnere er det, vores forstand ikke kan rumme.” Sådan så August på forskning og faktisk også på kærlighed.

Selv om vi følger deres forskning gennem alle årene – kort kan man vel sige, at de begge var optaget af fysiologi, han mest af kroppens fysiske udfoldelse, hun af ernæring og stofskifte – er det ikke her vægten ligger i bogen. Den ligger i deres fællesskab, stadige samarbejde, gensidige beundring og store kærlighed.

August Krogh var en beundret forsker, da han i 1920 fik Nobelprisen for at have påvist, hvordan de mindste blodkar, kapillærer, fungerer. Et resultat af bl.a. de livslange frøstudier. Pengene ændrede deres liv, men især åbnede prisen døre for ham i forskningsmiljøer overalt i verden.

Typisk Hanne Sindbæks grundighed ser hun på et fotografi fra deres store rejse i USA efter Nobelprisen, at Marie har en doktorring på pegefingeren. Det har August ikke, og hun har heller ikke haft den før.

Sindbæk har nok ret, når hun mener, at Marie har taget den på for at demonstrere, at hun ikke kun er fru August Krogh, men selv er videnskabskvinde og gerne vil respekteres som sådan.

Insulin

I forbindelse med rejsen hører Marie om stoffet insulin, der er udviklet i Canada med stor betydning for diabetespatienter. Marie har selv fået diabetes, selv om det er noget, hun går stille med, og hun foreslår August at besøge canadierne. De modtager dem med åbne arme, og parret kommer hjem med opskriften på insulin og rettigheden til at udvikle det i Skandinavien.

I den officielle historie om insulin spiller Marie ingen rolle. August nævnte hende ikke overhovedet, når han præsenterede deres resultater. Måske fordi han så deres arbejde som så integreret, at det indlysende også inkluderede hendes indsats, når han sagde ”jeg”.

Det er en bog, man skal læse, hvis man interesserer sig for kærlighed, ligestilling, parforhold, historie og forskning. Og det gør man vel

Sindbæk mener, at det skyldes, at Marie var bange for, at folk ville tro, at det hele handlede om hendes egen diabetes, og det skulle det i hvert fald ikke hedde sig.

Alligevel blev August senere, efter hendes død, rasende over, at hun ikke blev krediteret for sin store indsats. Selv om de havde besluttet, at ingen måtte tjene på insulin, gik store beløb hvert år til deres forskning. Men det var i Augusts optik ikke at tjene penge. Forskning var jo i almenvellets interesse.

I 1928 kunne de med støtte fra bl.a. Rockefeller Foundation flytte ind på det nybyggede Fysiologisk Institut, hvor de fik tjenestebolig og hvert sit laboratorium. Forskere fra hele verden strømmede til, de førte stort hus, havde et internationalt netværk og rejste over hele verden. August fik æresprofessorater i mange lande.

Maries død i 1943 var et stort slag, men han fortsatte sin forskning. Han døde omgivet af familien i 1949. Hans sidste ord var ”Jeg har moret mig dejligt.”

Det er en bog, man skal læse, hvis man interesserer sig for kærlighed, ligestilling, parforhold, historie og forskning. Og det gør man vel?

Hanne Sindbæk: *August og Marie, Dansk videnskabs glemte stjerner*

Politikens Forlag

Sideantal: 440

Format: 170×245

Udk. 12. december 2022

Hanne Sindbæk Lone Kühlmann Politikens Forlag

Lone Kühlmann

Lone Kühlmann er journalist og forfatter. Hun har bestredet en række tillidsposter, bl.a. som formand for TV2Danmark 1995-99.